

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod sigillum confessionis non directe se extendit nisi ad illa quae cadunt sub sacramentali confessione; sed indirecte id quod non cadit sub sacramentali confessione, etiam ad confessionis sigillum pertinet, sicut illa per quae posset peccator vel peccatum deprehendi. Nihilominus etiam illa summo studio sunt celanda, tum propter scandalum, tum propter prouitatem quae ex consuetudine accidere posset.

Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad secundum dicendum, quod homo non de facili debet recipere aliquid hoc modo; si tamen recipiat, ex promissione tenetur hoc modo celare ac si in confessione haberet, quamvis sub sigillo confessionis non habeat.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod sigillum confessionis competit sacerdoti in quantum est minister huius sacramenti, quod nihil est aliud quam debitum confessionem celandi; sicut clavis est potestas absolventi. Tamen sicut aliquis qui non est sacerdos, in aliquo casu participat aliquid de actu clavis, dum confessionem audit propter necessitatem; ita etiam participat de actu sigilli confessionis, et tenetur celare; quamvis, proprie loquendo, sigillum confessionis non habeat.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICULUS II.

Utrum de licentia poenitentis possit sacerdos peccatum quod sub sigillo confessionis habet, alteri prodere.

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod de licentia poenitentis non possit sacerdos peccatum quod sub sigillo confessionis habet, alteri prodere. Quod enim non potest superior, non potest inferior. Sed Papa non posset alicuique licentiam ut peccatum quod sit in confessione, alteri diceret. Ergo nec ille qui confitetur, potest ipsum licentiam.

2. Praeterea, illud quod est institutum propter bonum commune, non potest ex arbitrio unius mutari. Sed celatio confessionis est instituta propter bonum totius Ecclesiae, ut homines confidentius ad confessionem accedant. Ergo ille qui confitetur, non potest licentiam sacerdotem ad dicendum.

3. Praeterea, si posset sacerdos licentiam, videretur dari pallium malitiae malis sacerdotibus; quia possent praetendere sibi licentiam datam, et sic impune peccarent; quod non est conveniens. Ergo videtur quod non possit a confitente licentiam.

4. Praeterea, ille cui iste revelabit, non habebit hoc sub sigillo confessionis; et sic poterit publicari peccatum quod iam deletum est; quod non est conveniens. Ergo non potest licentiam.

Sed contra, superior potest remittere peccatum cum litteris ad inferiorem sacerdotem de voluntate ipsius. Ergo de voluntate confitentis potest alteri peccatum revelare.

Praeterea, qui potest aliquid facere per se, potest etiam per alterum facere. Sed confitens potest per se peccatum suum, quod fecit, revelare. Ergo potest internuntium sacerdotem facere.

Solutio. Respondeo dicendum, quod duo sunt propter quae sacerdos tenetur peccatum occultare.

Primo et principaliter, quia ipsa occultatio est de essentia sacramenti, in quantum scit illud ut Deus, cuius vicem gerit ad confessionem. Alio modo propter scandalum vitandum. Potest autem poenitens facere ut illud quod sacerdos sciebat ut Deus, sciat etiam ut homo; quod facit dum eum licentiam ad dicendum; et ideo si dicat, non frangit sigillum confessionis. Tamen debet cavere scandalum dicendo, ne fractor sigilli praedicti reputetur.

Ad primum ergo dicendum, quod Papa non potest licentiam eum ut dicat; quia non potest facere ut sciat ut homo; quod potest qui confitetur.

Ad secundum dicendum, quod non tollitur illud quod est propter bonum commune institutum; quia sigillum confessionis non frangitur, quia dicitur quod alio modo scitur.

Ad tertium dicendum, quod ex hoc non datur aliqua impunitas malis sacerdotibus; quia immuet eis probatio, si accusantur, quod de licentia confitentis revelaverunt.

Ad quartum dicendum, quod ille ad quem notitia peccati devenit mediante sacerdote ex voluntate confitentis, participat in aliquo actu sacerdotis; et ideo simile est de eo et de interprete; nisi forte peccator velit quod ille absolute sciat et libere.

ARTICULUS III.

Utrum illud quod quis scit per confessionem et alio modo, nullo modo possit revelare.

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod illud quod quis scit per confessionem et alio modo, nullo modo possit revelare. Non enim frangitur sigillum confessionis, nisi dum peccatum quod in confessione habetur, revelatur (1). Si ergo iste revelat peccatum quod in confessione audivit, qualitercumque aliter sciat, sigillum confessionis frangere videtur.

2. Praeterea, quicumque confessionem alicuius audit, ei obligatur ad hoc quod peccata ipsius non revelet. Sed si aliquis alicui promitteret tenere privatum quod ei dicitur, quantumcumque postea sciret, deberet privatum tenere. Ergo quod in confessione quis audit, quantumcumque alias sciatur, debet privatum haberi.

3. Praeterea, duorum quod est altero potentius trahit ad se reliquum. Sed scientia sua qua scit peccatum ut Deus, est potentior, et dignior illa qua scit ut homo. Ergo trahit ad se eam; et ita non poterit revelari, secundum quod scientia qua scit ut Deus, exigit.

4. Praeterea, secretum confessionis institutum est ad vitandum scandalum, et ut homines a confessionibus non retraherentur. Sed si aliquis posset dicere illud quod in confessione audivit, etiam si alias sciret, nihilominus scandalum sequeretur. Ergo nullo modo potest dicere.

Sed contra, nullus potest alium obligare ad quod non erat obligatus, nisi sit suus praelatus, qui obligat eum praecipio. Sed ille qui sciebat alicujus peccatum per visum, non erat obligatus ad celandum. Ergo ille qui ei confitetur, cum non sit praelatus suus, non potest eum obligare ad celandum hoc quod sibi confitetur.

Praeterea, secundum hoc posset impediri iusti-

(1) Ita Nicolaus ex MS. Al. quod in confessione, qualitercumque etc. intermediis omissis.

Ad tertium dicendum, quod intelligendum est de duobus qui habent oppositionem. Sed scientia qua scit aliquis peccatum ut Deus, et illa qua scit ut homo, non sunt opposita; et ideo ratio non procedit.

Ad quartum dicendum, quod non debet ita vitari peccatum ex una parte quod ex alia iustitia relinquitur; veritas enim non est propter scandalum dimittenda; et ideo quando imminet periculum iustitiae et veritatis, non debet dimitti revelatio ejus quod quis in confessione audivit, si alias scit, propter scandalum; dum tamen scandalum, quantum in se est, evitare nitatur.

Expositio textus.

Non redarguo, quia forsitan verum est. Hoc non dicit Augustinus quasi dubitans an purgatorium sit; sed an de hoc igne Apostolus intelligat.

Quod omnia criminalia semel saltem oportet in confessione exprimi. Contra, contritio non oportet quod sit singillatim de omnibus. Ergo nec confessio. — Et dicendum, quod contritio est in conspectu Dei, qui uno intuitu omnia videt; sed confessio fit homini, cui oportet singillatim omnia exponi. Et praeterea oportet de omni peccato mortali quod memoriae occurrit, singulariter dolere, ut praedictum est.

Nisi aliqua sint frequenter iterata. Contra, iteratio non trahit ea extra genus venialium peccatorum. — Et dicendum, quod loquitur quantum ad dispositionem; quia frequens venialium iteratio disponit ad illam placentiam venialium in qua consistit peccatum mortale; quia secundum quod habitus ex consuetudine generatur et augetur, secundum hoc delectatio et prouitans crescit.

Sed aliud est favore vel odio proprium sacerdotem contemnere, quod canones prohibent; aliud caecum vitare, quod Urbanus facere monet. Contra, ergo secundum hoc videtur quod aliquis possit cui vult confiteri, quando habet sacerdotem ignorantem. — Et dicendum, quod hoc intelligendum est, quando sacerdotis ignorantia posset hominem inducere in errorem; tunc enim de licentia sacerdotis vel superioris debet alium petere prudentiorem. Quinque tamen casus ponuntur in quibus licet alii confiteri quam proprio sacerdoti sine eius licentia. Primus est, si sit vagabundus; secundus, si mutavit domicilium; tertius, si offendit in aliena parochia; quartus propter malitiam sacerdotis, si revelat confessiones, vel incitat ad malum; quintus in articulo necessitatis.

DISTINCTIO XXII.

Si peccata dimissa redeant.

Cumque multis auctoritatibus supra sit assertum, in vera cordis contritione peccata dimitti ante confessionem vel satisfactionem, et etiam qui aliquando in crimine relapsurus est; quaeritur si post cordis contritionem confiteri contempserit, vel in peccatum idem vel simile reciderit, an peccata dimissa redeant. Cujus quaestionis solutio obscura est et perplexa; aliis asserentibus, aliis contra negantibus peccata semel dimissa ulterius replicari ad poenam. Qui vero dicunt peccata dimissa redire, subditis se munium testimonio. Am-
S. Th. Opera omnia. V. 7.

brosius ait (Ambrosiaster in cap. 4 Epist. ad Ephesios, aliis verbis): « Donate invicem, si alter in alterum peccat; alioquin Deus repetit dimissa. Si enim in his contemptum fuerit, sine dubio revocabit sententiam, per quam miserum cordium dederat, sicut in Evangelio (Math. 18), de servo nequam legitur, qui in conservum suum impius deprehensus est. » Item Rabanus (ut habetur de Poen., dist. 4, cap. « Si Judas »): « Nequam servum tradidit Deus tortoribus quo ad usque redderet universum debitum; quia non solum peccata quae post baptismum homo egit, reputantur ei ad poenam, sed etiam originalia quae in ba-

« plimo sunt et dimissa. » Item Gregorius (1): « Ex dicitur evangelicis constat quia si ex corde non dimittimus quod in nos delinquitur, et hoc rursus exigitur quod jam nobis per poenitentiam dimissum fuisse gaudebamus. » Item Augustinus (2): « Dicit Deus: Dimitte, et dimittetur tibi. Sed ego prius dimisi, dimitte vel postea. Nam si non dimiseris, revocabo te, et quicquid dimiseram, replicabo, tibi. » Item (3): « Qui divini beneficii oblitus suus vult vindicare injurias, non solum de futuris peccatis veniam non merebitur, sed etiam praeterita, quae jam sibi dimissa credebatur, ad vindictam ei replicabuntur. » Item Beda (super. Luc. lib. 4, cap. 48), super illud (4): « Revertar in domum meam » etc. Timendus est ille versuculus, non exponendus; ne culpa quam in nobis exinctam credebamur, per incaulem nos vacantes opprimat. » Item ibid.: « Quemcumque enim post baptismum sive privatas haereticas, seu cupiditas mundana arripuerit, mox omnium prosternet in lava vitiorum. » Item Augustinus (lib. 1 de Bapt. contra Donatistas, cap. 12): « Redire dimissa peccata ubi fraterna caritas non est, aper-tissime (5) Dominus in Evangelio (Matth. 18), docet in illo servo a quo dimissum Dominus debitum petit, eo quod ille conservo suo debitum nollet dimittere. » His autoritatibus innuntur qui dicunt peccata dimissa, si replicentur, redire simpliciter. Quibus opponitur. Si quis pro peccato de quo poenituit, et indulgentiam accepit, iterum punitur, non videtur justum. Si punitur pro eo quod peccavit et non emendavit, justitia est aperta. Si vero requiritur quod fuerat condonatum, vel justitia non est, vel justitia est occulta. Videtur etiam Deus bis in illisum judicare, et duplex tribulatio (6) consurgere; quod Scriptura negat (Nahum 1, 9). Sed ad hoc potest dici, quod neque duplex tribulatio consurgit, neque judicat Deus bis in illisum. Hoc enim fieret, si post condignam satisfactionem et sufficientem poenam iterum puniret. Sed non satisfecit digne et sufficienter qui non perseveraverit. Debat enim iugen peccati habere memoriam non ad faciendum, sed ad cavendum; debuit non oblivisci omnes retributiones (7) Dei, quae tot sunt, quot sunt peccatorum remissiones. Tot ergo debuit cogitare dona (8) Dei quot mala

(1) Lib. 4 Dialog., cap. 60, ut et alia quae sequuntur ex Gregorio, Augustino, et Beda, cap. Constat, et cap. Dicit Dominus, et cap. Qui divini, et cap. Revertar, et cap. Quemcumque quod etiam editio Veneta an. 1395, insinuaverat ad marginem (Ex edit. P. Nicolai).

(2) Serm. 15 de verbis Domini (Ex edit. P. Nicolai).

(3) Ibidem (Ex edit. P. Nicolai).

(4) Al. deest super illud.

(5) Al. apertissime.

(6) Al. additur non.

(7) Al. in tribulationes.

(8) Al. deest dona.

Divisio textus.

Postquam determinavit Magister de tempore poenitentiae, quod concomitatur ipsam poenitentiam, hic determinat quaedam quae pertinent ad effectum ipsius, qui est remissio peccatorum; et dividitur in partes duas: in prima inquiri, utrum remissio peccatorum sit irrevocabilis, an peccata dimissa quandoque redeant; in secunda, quia in quolibet sacramento effectus est res ipsius, inquiri quid sit sacramentum et res in poenitentia, ibi: *Post praedicta restat investigare etc.* Circa primum tria facit: primo movet quaestionem; secundo ponit diversas opiniones circa solutionem ipsius quaestionis, ibi: *Cujus quaestionis solutio obscura est et perplexa.* Tertio opiniones prosequitur, ibi: *Qui vero dicunt, peccata dimissa redire, subtilis se muniunt testimoniis.* Et circa hoc duo facit: primo prosequitur primam opinionem; secundo secundam, ibi: *Sed quia absolum videtur ut peccata dimissa iterum impotentur, placet quibusdam, neminem pro peccatis semel di-*

sum, ac pro illis usque in finem gratias agere. Sed quia ingratias ad vomitum sicut canis rediit, antea bona mortificavit, et peccatum dimissum revocavit, ut cui humiliato ante Deus peccatum dimiserat, eidem postea elato et ingrato imputet.

Aliorum sententia.

Sed quia absolum videtur ut peccata dimissa iterum impotentur, placet quibusdam neminem pro peccatis semel dimissis iterum a Deo puniri. Sed ideo dicuntur dimissa redire, et imputari, quia propter ingratitude ita reus; et peccator constituitur, et ante fuerat. Sic enim quod missum fuerat, dicitur exigi, quia remissionis perceptae ingratus sit reus in ut ante fuerat. Ultrique parti quaestionis probati favent doctores. Ideoque alicui parti non praesudicemus, studioso lectori iudicium relinque; addens mihi tantum fore ac saluti propinquum sub mensa dominorum micam edere.

Quid sit hoc sacramentum et res.

Post praedicta restat investigare quid in actione poenitentiae sit sacramentum et res. Sacramentum enim signum est sacrae rei. Quid ergo hic signum est, et quae est res sacra hujus signi? Quidam dicunt sacramentum hic esse quod exterius tantum geritur, scilicet exterior poenitentia, quae est signum interioris poenitentiae, scilicet contritionis cordis, et humilitationis. Quod si est, non omne sacramentum evangelicum id efficit quod figurat. Exterior enim poenitentia non efficit interiorem, sed potius interior causa est exterioris. Sed ad hoc inquit illi, hoc esse intelligendum de illis sacramentis quae in novo testamento instituta sunt, ut sacramentum baptismi, confirmationis, corporis Christi. Sacramentum vero poenitentiae, sicut et conjugii, ante tempus gratiae etiam a primordio humani generis fuit; utrumque enim institutum fuit in primis parentibus. Item, si exterior poenitentia sacramentum est, et interior res sacramenti, saepius praecedit res sacramentum quam sacramentum rem. Sed nec hoc inconveniens est; nam et in aliis sacramentis quae efficiunt quod figurant, hoc saepe contingit. Quidam autem dicunt exteriorem poenitentiam et interiorem esse sacramentum; nec duo sacramenta, sed unum, ut species panis et vini non duo sunt sacramenta, sed unum; et sicut in sacramento corporis, ita etiam in hoc sacramento dicunt aliud esse tantum sacramentum, scilicet exteriorem poenitentiam; aliud sacramentum, et rem, scilicet interiorem poenitentiam, aliud rem, et non sacramentum, scilicet remissionem peccatorum. Interior enim poenitentia et res est sacramenti, id est exterioris poenitentiae, et sacramentum remissionis peccati, quomodo significat, et facit. Exterior quoque poenitentia et interioris signum est, et remissionis peccatorum.

missis iterum a Deo puniri. Circa primum tria facit: primo ponit auctoritates quibus confirmatur prima opinio; secundo objicit in contrarium; ibi: *Quibus opponitur etc.* Tertio ponitur eorum solutio, ibi: *Sed ad hoc potest dici etc.*

Post praedicta restat investigare etc. Hic inquiri, quid sit sacramentum et quid res in poenitentia; et circa hoc duo facit: primo movet quaestionem; secundo solvit eam, ibi: *Quidam enim dicunt sacramentum hic esse quod exterius tantum geritur.* Et dividitur in partes duas secundum duas opiniones quas ponit; secunda incipit, ibi: *Quidam autem dicunt, exterior em poenitentiam et interior em esse sacramentum.* Circa primum duo facit: primo narrat opinionem; secundo narrat objectiones in contrarium, ibi: *Quod si est, non omne sacramentum evangelicum id efficit quod figurat.* Et dividitur in partes duas secundum duas objectiones quas ponit; secunda incipit, ibi: *Item si exterior poenitentia sacramentum est, et interior res sacramenti, saepius praecedit res sacramentum quam sacramentum rem.* Et utraque

dividitur in objectionem et solutionem, ut per se patet.

QUAESTIO I.

Hic est duplex quaestio. Prima de redivisio peccatorum. Secunda de eo quod est sacramentum vel res in poenitentia.

Circa primum quaeruntur quatuor: 1.º utrum peccata dimissa redeant; 2.º de ingratitude, per quam peccata redire dicuntur; 3.º quae peccata per ingratitude redire possunt; 4.º utrum recidivans teneatur confiteri peccata de quibus prius confessus fuerat.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum peccata dimissa redeant in eo qui recidivat.
(3 p., qu. 88, art. 2.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod peccata dimissa redeant in eo qui recidivat. Dicit enim Leo Papa (1): *Quae divina misericordia solidavit in ea revolvit prurigo; quoniam iterata iniquitas misericordiam concessam exanimavit.* Ergo videtur quod per recidivum peccata dimissa redeant.

2. Praeterea, remoto opereculo apparet quod operiebatur. Sed *caritas operit multitudinem peccatorum*; 1 Petr., 4, 24. Ergo remota caritate per peccatum sequens, redeunt peccata dimissa.

3. Praeterea, Ezech. 18, 24, dicitur: *Si averterit se justus a justitia sua... omnes suae justitiae quas fecerat, non recordabuntur.* Ergo in eodem statu est ac si nullam justitiam fecisset. Sed si non fecisset justitiam poenitentiae, non essent ei peccata dimissa. Ergo dimissio illa annullatur; et sic peccata dimissa redeunt.

4. Praeterea, magis peccat qui offendit Deum quam qui offendit hominem. Sed si aliquis est ab aliquo domino manumissus, per offensam in ipsum commissam iterum reducit in servitutem. Ergo multo fortius, si aliquis divina gratia a servitute peccati liberatus Deum per recidivum peccati offendat, in pristinum servitutem revocatur; et sic peccata dimissa redeunt.

5. Praeterea, esto quod aliquis post veram contritionem de peccatis praeteritis cadat in peccatum, et moriatur statim; constat quod in infernum descendat. Ergo de peccatis quae sibi dimissa fuerunt, ibi punitur, cum non sit sibi poena totaliter remissa. Ibi vero punietur aeternaliter, quia in inferno nulla est redemptio. Ergo similem reatum incurrit ei quem habebat; et ita videtur quod in isto peccata dimissa redeunt; et similis ratio est de illo qui confessus est, et non satisfecit plene.

6. Praeterea, sicut per poenitentiam remittuntur peccata, ita per peccatum actuale mortificantur merita praecedentia. Sed per poenitentiam, quae peccatum destruit, priora merita reviviscunt. Ergo per peccatum quod poenitentiam destruit, quae remittebatur peccatum, peccata dimissa reviviscunt.

Sed contra Augustinus (2) in lib. de Respon-sionibus Prosperi: *Qui recedit a Christo, et aliena-*

(1) Nihil tale occurrit in Leone iis omnibus in locis ubi simile argumentum tractat (Ex edit. P. Nicolai).

(2) Immo potius Prosper ipse, non in aliquo ex 4 libris responsionum, qui operibus Augustini inserti sunt, sed in responsionibus ad capitula Gallorum responsione 5 (Ex edit. P. Nicolai).

tus a gratia finit hanc vitam, quid nisi in perditionem vadit? Sed non in id quod dimissum est, redit, nec originali peccato damnabitur. Ergo peccata dimissa non redeunt.

Praeterea, eodem peccato et aequali unus non fit alio deterior. Sed contingit innocentem et poenitentem eodem et aequali peccato mortali peccare. Ergo poenitens non fit deterior per hoc peccatum quam innocens. Fieret autem, si peccata dimissa redeant. Ergo non redeunt.

Praeterea, contrarium non reducit suum contrarium. Sed contingit quandoque quod peccatum quod aliquis post poenitentiam committit, est contrarium peccato quod per poenitentiam deletum est, sicut avaritia prodigalitati. Ergo peccatum sequens non reducit peccatum praecedens.

Praeterea, nullus incurrit peccati maculam vel reatum, nisi ex commissione ipsius peccati. Sed poenitens antequam faceret simplicem fornicationem, non habebat maculam vel reatum homicidii, quod sibi jam dimissum erat. Ergo nec postea fornicando homicidium committit; ergo non redit homicidium sibi dimissum quantum ad culpam, neque quantum ad reatum.

Solutio. Respondeo dicendum, quod aliquo modo redire peccata oportet dicere; quia auctoritates expresse hoc dicunt. Quidam simpliciter hoc concesserunt in omni qui patitur recidivum; nec fuit intentio eorum dicere, quod actus ille peccati idem numero revocaretur, vel eadem numero macula quae prius ablata fuerat per poenitentiam; quia quod omnino in nihilum decidit, idem numero resum non potest; sed ita quod sicut per peccata commissa aliquis impediatur ante peractam poenitentiam de eis ne gratiam a Deo reciperet; ita eisdem impeditur postquam a statu poenitentiae decidit per peccatum mortale, quod recidivat. Sic enim dicitur peccatum mortale quantum ad culpam manere, in quantum ex actu qui jam praeterit, impeditur aliquis a gratiae receptione, sicut a quodam obstaculo posito inter Deum et animam; remitti autem quo ad culpam, quando ratione actuum praeteritorum aliquis gratia non privatur. Sed haec opinio non potest stare; quia ad causandum tenebras utrumque duorum per se sufficit, scilicet dispositio recipientis, et interpositio obstaculi; unde si tenebrae debeant amoveri, oportet et indispositionem tolli, et obstaculum amoveri; et ita poenitentia, quae tenebras peccati tollit, non solum removebat indispositionem quae erat in anima ad gratiam suscipiendam, sed etiam removebat obstaculum praecedentis peccati, non quidem ita quod actus ille non praecesserit, sed quod non haberet vim impediendi gratiam actus praecedens; quae quidem vis praedicto actui restitui non potest, nisi iteretur; quod est impossibile. Et ideo non potest dici, quod praedicto modo peccata quo ad maculam redeunt.

Et ideo alii dixerunt, quod non redit peccatum dimissum per quodlibet peccatum sequens, sed quatuor tantum; scilicet per odium fratrum, per apostasiam a fide, per contemptum confessionis, et per hoc quod aliquis dolet se poenituisse; unde fecerunt versus:

Frates odit, apostata fit, spernitque fateri,
Poenituisse piget; pristina culpa redit.

Sed haec opinio minus habet de ratione quam

prima; quia non magis potest assignare causam quare per haec peccata redeant peccata dimissa quam per alia, cum etiam alia contingat quandoque esse graviora; nisi quod ex auctoritatibus et quibusdam rationibus frivolis inducebantur ad dicendum, quod per haec peccata redirent peccata dimissa; et videbatur eis absurdum quod per omne peccatum sequens praecedentia redirent. Nec sufficit quod dicunt, quod Deus dimittat peccata sub conditione vitandi ista quatuor; quia causa sufficiens inducit effectum suum absolute, nihil expectans a futuro; gratia autem et passio Christi, ex cuius virtute sacramenta efficaciam habent, sufficientissime se habent ad omnem culpam delendam. Et praeterea nulla est ratio quare magis sub ratione vitandi haec peccata, priora remittantur quam sub conditione vitandi alia; cum omne peccatum contrarietur gratiae, per quam fit remissio peccatorum.

Et ideo dicendum est cum aliis, quod aliquid potest redire dupliciter: vel in se; et sic peccata dimissa nullo modo redeant quantum ad maculam, et per consequens nec quantum ad reatum: vel in suo effectu; et hoc modo peccata dimissa redeunt, in quantum ex dimissis peccatis aliquid in sequentibus relinquunt. Ex hoc enim quod homo Deum per peccatum offendit post remissionem praecedentium peccatorum, quamdam deformitatem ingratitudinis actus sequentis peccati acquirit; et ideo dicitur committere, quod redeant quantum ad ingratitudinem.

Ad primum ergo dicendum, quod misericordia Dei, per quam fiebat remissio peccatorum, ad duo ordinatur. Ad unum in praesenti, scilicet remissionem praecedentium peccatorum; et quantum ad hunc effectum non exinanitur peccatum sequens. Ad aliud in futuro, scilicet ad vitam aeternam consequendam; quia gratia, per quam fiebat remissio peccatorum, faciebat dignum vita aeterna; et quantum ad hunc effectum exinanitur per sequens peccatum.

Ad secundum dicendum, quod caritas dicitur operire peccata Deo, qui omnia videt; unde oportet quod ea destruat, non quidem faciens ut actus non praecesserit, sed quod vim impediendi gratiam non habeat. Sed coram oculis hominum aliquid potest operiri quod de se manet; et de tali operimento objectio procedebat.

Ad tertium dicendum, quod iustitiae ejus non rememorabuntur quantum ad effectum qui ex eis expectabatur in futuro, quia per eas ad vitam aeternam non perveniet; sed rememorabuntur quantum ad hunc effectum qui est peccata praeterita abolere, quem in praesenti faciebant.

Ad quartum dicendum, quod quamvis aliquis manumissus reducat in eandem servitutem de qua liberatus fuerat, non tamen ut sit ex eadem causa servus, ex qua primo fuerat, sed ex alia, scilicet offensa post manumissionem commissa. Et similiter qui recidivat, reducit in servitutem peccati, non tamen ut sit servus peccati ex actibus peccatorum ex quibus prius erat, sed ex actu istius peccati sequentis. Unde peccata dimissa non redeunt, sed novum inducunt.

Ad quintum dicendum, quod pro illa parte poenae quae sibi dimissa est in confessione vel contritione, nunquam punietur, sed pro residua; in aeternum tamen, ut quidam dicunt: quia ratione fori in quo

punitur, aeterna poena debetur; sicut est in venialibus, quae in purgatorio puniuntur poena temporalis, et in inferno aeterna. Sed hoc non videtur simile; quia veniale ideo in inferno aeternaliter punitur, quia semper manet, cum non sit ibi aliquid quod culpam delere possit; sed poena ex hoc ipso quod solvitur, expiatur. Et ideo alii dicunt, quod poena cuius est aliquis debitor post culpam remissam, in inferno (1) punietur temporaliter. Nec propter hoc sequitur quod sit in inferno redemptio; quia poena quae solvitur, non redimitur. Nec est inconveniens quod quantum ad aliquid accidentale poena inferni minuatur usque ad diem iudicii, sicut etiam augetur.

Ad sextum dicendum, quod peccatum mortale non mortificabat merita praecedentia quin in se essent viva, unde in gloriam electorum cedebant; sed mortificabantur solum quantum ad illum cuius erant, qui impediatur a consecutione effectus ipsorum; et ideo, remoto impedimento, in sua efficacia remanent quo ad istum. Sed peccatum per poenitentiam non solum mortificatur quo ad peccatum, sed etiam in se. Remissio enim peccatorum est principaliter opus Dei; sed mortificatio meritorum praecedentium est opus hominis. Homo autem sua actione non potest evacuare simpliciter opus Dei, quamvis possit impedire ne sibi prosit; et ideo homo per peccatum sequens non potest remissionem praecedentium peccatorum annullare; potest autem sua actione evacuare quod per ipsum factum est; et ideo potest mortificationem praecedentium meritorum per merita sequentia penitus annullare, praecipue gratia adiutus.

ARTICULUS II.

Utrum ingratitudo sit speciale peccatum.

(2-2, qu. 107, art. 2; et 5 p., qu. 88, art. 4.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod ingratitudo non sit speciale peccatum. Quod enim invenitur in omni peccato, non est speciale peccatum. Sed ingratitudinem incurrimus per quodlibet peccatum, quia Deum nobis maxime beneficium offendimus quolibet peccato, quantum in nobis est. Ergo ingratitudo non est speciale peccatum.

2. Praeterea, omne peccatum speciale alicui virtuti speciali opponitur. Sed non est assignare aliquam virtutem specialem cui ingratitudo opponatur, cum sit contra omnes, quae omnes ex Dei gratia nobis conferuntur. Ergo ingratitudo non est speciale peccatum.

Sed contra, ubicumque est invenire specialem rationem deformitatis, est invenire speciale peccatum. Sed hoc habet ingratitudo. Ergo est speciale peccatum.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod non minus sit ingratuus innocens, si peccat, quam poenitens. Ille enim per offensam fit magis ingratus qui ad majores gratiarum actiones tenetur. Sed magis tenetur ad gratiarum actiones innocens quam poenitens, in quantum nobiliter donum a Deo habet. Ergo magis est ingratus, si peccat.

(1) *Al.* in aeterno.

2. Praeterea, sicut homo per gratiam Dei relevatur a casu, ita per gratiam tenetur ne cadat. Sed ingratitudo, gratiae contemptum importat. Ergo ita est ingratus innocens dum peccat contemnens gratiam sustentantem, sicut poenitens contemnens gratiam relevantem.

Sed contra, rectum iudicium est ut ille plus diligit cui plus est dimissum, ut patet Luc. 7. Sed plus dimissum est poenitenti quam innocenti. Ergo plus tenetur diligere; ergo magis est ingratus, si peccat.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod ex ingratitudine recidivantis consurgat tantus reatus, quantum fuit praecedentium peccatorum. Quia quantum est beneficium primum, tanta est ingratitudo contemptus. Sed quantum est peccatum commissum, tantum est beneficium remissionis peccati. Ergo tanta est ingratitudo; et ita videtur quod consurgat aequalis reatus peccatis dimissis secundum ingratitudinem peccati sequentis.

2. Praeterea, non possunt aliqua commensurari nisi secundum quantitatem quam habent. Sed reatus ex ingratitudine recidivantis mensurantur secundum quantitatem peccatorum dimissorum; quia quanto plura et majora peccata sunt alicui dimissa, tanto magis efficitur ingratus contemnendo. Ergo reatus totus praecedentium peccatorum redit per ingratitudinem recidivantis.

Sed contra, quantitas reatus est secundum quantitatem deformitatis in culpa. Sed quandoque non est tanta deformitas in peccato recidivantis, quanta fuit in multis aliis quae prius sibi dimissa fuerunt. Ergo non redit aequalis reatus.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod ingratitudo gratiarum actionis privativa est; quae quidem gratiarum actio rationem respicit. Est autem duplex datio. Una quae respicit debitum, vel iam existens, sicut cum quis emittit vel dat aliquid, ut alterum sibi debitum fiat; et haec datio ad iustitiam pertinet. Alia autem est quae neutro modo respicit debitum; et haec proprie donatio dicitur, et ad liberalitatem pertinet. Et quia ad hanc donationem nihil inclinatur nisi voluntas dandi, ideo gratuita dicitur; et tali dationi gratiarum actio proprie debetur, ut quis gratiae factae retributionem faciat secundum suum modum. Ex huiusmodi ergo gratiarum actionis defectu aliquis ingratus dicitur; et tanto magis, quanto magis ab hoc discedit. Unde primus modus ingratitudinis est, cum quis effectu pro beneficiis acceptis retribuere aliquid negligit; secundus, cum affectu contemnit; tertius, cum etiam intellectu obliviscitur; quartus, et maximus, ut contra beneficientem aliquid operetur indebite. Ingratitudo autem quantum ad tres primos gradus semper est peccatum speciale; sed quantum ad quartum est deformitas annexa peccato; quia ex hoc ipso quod ponitur aliquid indebite fieri, ponitur peccatum esse; sed ex hoc quod dicitur fieri contra beneficientem, additur circumstantia aggravans, quae est ingratitudo. Unde, cum omne peccatum contra Deum sit, ex quolibet peccato homo ingratitudinem incurrit, quia ipse est nobis summe beneficis; et per hunc modum quodlibet peccatum post beneficium remis-

sionis peccatorum ingratitudinem habet annexam; et ideo ingratitudo, secundum quam peccata redire dicuntur, non est speciale peccatum, quamvis aliqua ingratitudo sit speciale peccatum.

Ad primum ergo dicendum, quod de ratione generalis peccati est non solum quod invenitur eum omnibus peccatis, sed etiam quod nonnunquam invenitur sine aliquo aliorum peccatorum; quia nihil est in genere quod non sit in aliqua ejus specie; unde quantum invenitur ab aliis peccatis separatim, dicitur peccatum speciale, quamvis quandoque etiam aliis adjungatur.

Ad secundum dicendum, quod ingratitudo, ut dictum est, gratiarum actionem tollit, quae est actus iustitiae; quia ille qui prius dedit, debitorem sibi constituit illum qui retribuit, quamvis hoc non intenderet; unde opponitur iustitiae.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod loquendo de poenitente per se et innocente quantum ad bonum remissionis peccatorum et innocentiae conservatae, donis aliis praetermissis, sic quodammodo plus tenetur ad gratiarum actionem innocens quam (1) poenitens. Gratiarum enim actio respicit et quantitatem doni, et modum gratuitae donationis, et ex utroque mensuram recipit (2); quia tam majori dono quam magis gratis dato major gratiarum actio debetur. Considerando ergo quantitatem doni, sic innocens magis tenetur, quia majus est quod accipit; sed considerando hoc quod est gratis dare, magis tenetur poenitens; quia quanto aliquis est magis elongatus a debito recipiendi, tanto datio fit sibi magis gratis ex parte sua, quamvis non ex parte dantis, qui omnibus aequali liberalitate dat. Magis autem elongatur peccator a debito consequendi remissionem peccatorum, quam innocens a debito conservationis; et ideo uterque aliquo modo plus tenetur ad gratiarum actionem, et aliquo modo aequaliter.

Et per hoc patet solutio ad objecta.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod quidam dixerunt, quod per ingratitudinem recidivantis redit tantus reatus quantum fuit omnium peccatorum praecedentium. Sed hoc non potest esse; quia quantitas reatus sequitur quantitatem peccati; quantitas autem peccati per quod quis recidivat, est multo minus quandoque ex genere suo quam peccata quae prius erant dimissa. Et non potest esse quod ingratitudinis circumstantia det sibi tantam quantitatem; quia haec ingratitudo consurgit ex hoc quod aliquid indebite fit contra Dei praecepta; unde secundum mensuram indebiti est mensura ingratitudinis; et sic quantitas peccati quam habet ex suo genere, dat quantitatem ingratitudinis; unde quantitas ingratitudinis non potest esse major quam sit quantitas peccati. Et ideo aliter dicendum, quod non redit aequalis reatus secundum quantitatem absolutam, redit autem aequalis secundum proportionalitatem: quia quanto fuerunt peccata dimissa graviora, tanto fuit beneficium remissionis majus; et quanto beneficium fuit majus, tanto ingratitudo major; et sic aliquo modo quantitas reatus praecedentium peccatorum manet in ingratitudine recidivi, non autem secundum aequalitatem absolutam; sicut nec beneficium est aequale peccato dimisso in quantitate, sed multo

(1) *Al.* quodammodo.

(2) *Al.* respicit.